

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת וישב תשפ"ה

גליון ב' אלפים קנ"ח

שנה מ"א • גליון ט'

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת וישב תש"ו (במחנות העקורים בגרמניה)

- כל אחד ואחד מישראל צריך לעבוד את ה' בכל מצב שהוא, אם טוב אם רע ח"ו, לפי היכולת אשר בידו.
- יעקב אמר, לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ דייקא, כי השמים והארץ משבחים לפי מדריגתם, כמו כן אצלי אני אעבוד אותו ית"ש לפי יכולתי במצב הזה, כי זהו רצונו ית"ש.
- פלוגתת יוסף עם אחיו, שיוסף סבר בדעתו כי לעבודת השי"ת צריך שיהיה לו להאדם מכל טוב, אבל טענת השבטי י-ה היתה כי בכל עת צריך האדם לעבוד את השי"ת.
- ביקש יעקב לישב בשלוח, כי היה סובר שלעבודת השי"ת צריך להיות שלוח, ואז קפץ עליו רוגזו של יוסף, להזכירו שהדרך הנכונה היא שאפילו בזמן שיש לו מצב של רוגז ועגמת נפש גדולה בעולם הזה, דייקא אז צריך לזכור לעבוד את השי"ת בכל מצב שהוא, וזה גורם נחת רוח להבורא ית"ש.

*

בשיעור חומש ורש"י פרשת וישב תש"ב

- מקום שנעשתה בו מצוה נשאר רושם קדושה על המקום, וכן להיפך מקום שנעשה בו חטא הוא מסוגל להביא לידי עבירה.
- יוסף הצדיק הרגיש שהאיש שמצאו תועה בדרך הוא מלאך, ממה שהכירו והבחין שהוא תועה בדרך, וממה שהמלאך הדריכו בדרך הבין יוסף שמן השמים רוצים שימשיך ללכת.
- במעלת לשון הקודש שאי אפשר לזכות אליה לדבר בה על אמיתתה אלא מי שמתנהג בקדושה ובטהרה.
- בהיותנו על אדמה טמאה נשתכחה מאתנו בעוונותינו הרבים שפת לשון הקודש לאמיתה, וזהו ענין מה שאמרו 'יכול אני לפטור את כל העולם מדין תפילה', לפי שאין אנו יודעים לבטא את תיבות התפילה כראוי.
- צריך עיון איך אנו יוצאים ידי חובתינו בזמן הזה בדברים הנאמרים בלשון הקודש דווקא.
- הטעם שאין אנו נוהגים עתה במה ששנינו בספרי, שקטן היודע לדבר אביו מלמדו לדבר בלשון הקודש, כיון שבין כך ובין כך אין אנו בקיאים בלשון הקודש כראוי.
- יוסף הצדיק הרגיש בזה האיש שמצאו תועה בדרך שהוא מלאך, ממה שידע לבטא את אותיות ותיבות לשון הקודש.

- באופן אחר יש לומר, שבדווקא נשלח אליו המלאך גבריאל שהוא יודע בשבעים לשונות, כדי שידבר אליו בלשון כנען, וכך לא ירגיש יוסף שהוא מלאך ויבין מדבריו שאחיו מבקשים נכלי דתות להמיתו.
- טעם שאמר לו המלאך 'כי שמעתי אומרים נלכה דותינה' ולא אמר לו בהחלט שהם בדותן, לפי שהמלאכים אינם מדברים לשון הרע, והם עוצמים עיניהם מראות ברע.
- השבטים הלכו משכם לדותן, כדי שיוסף לא יהיה שליח מצוה בלכתו עבור ציוויו של אביו, ובכך ביקשו לו נכלי דתות להמיתו.
- יוסף הצדיק גם כששמע שאחיו רוצים להרגו לא רמה רוחו עליהם.

דברי תורה מאת כ"ק מרן ארמו"ר הגה"ק שליט"א

נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים

- יעקב אבינו היה יושב בישיבה ולכן היה מיצר ודואג שלא ישכח תלמודו.
- החובה להרהר בתשובה קודם לימוד התורה וקיום מצוות, כדי שיעלו לרצון לפני ה'.
- בלא זה עלול שיחטפו החיצונים והקליפות את התורה והמצוות ויקבלו כוחם ממנו.
- ממרן זי"ע, דזה שלא נתקבלה מנחתו של קין היה לטובתו, שלא הוסיף כח לסטרא אחרא.
- הרמז בשיטות בית שמאי ובית הלל בנרות חנוכה, מוסיף והולך או פוחת והולך, שעל ידי הכנה תחילה הוא מוסיף והולך בקדושה, ולהיפוך הוא פוחת והולך.
- מספה"ק תפארת שלמה על 'מצוה הבאה בעבירה' דהכוונה על מצוות שעוברים לצד הטומאה ונחשבים כעבירה.
- ענין זה לא שייך במצוות יציאת מצרים ומזוזה שהם גופא שמירה מפני החיצונים, ולכן מדליקין נר חנוכה בסמוך אליהם.
- לכן עושים חנוכה ח' ימים, כי היום הראשון הוא הכנה לשאר הימים.
- בארץ מגורי אביו – שהיה יעקב מתיירא שכל תורתו ומצוותיו ישארו ברשותו ולא יעברו ח' לצד הטומאה.

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת
 לכבוד השמחה במעונם, או להנציח קרובים
 נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

פרשת וישב תש"ו

מדברי היצר הרע אליו באו כל אלו הדברים, כי כל אחד ואחד מישראל צריך לעבוד את ה' בכל מצב שהוא, אם טוב אם רע ח"ו, לפי היכולת אשר בידו.

וידוע כי אין הקדוש ברוך הוא בא במרוניא עם בריותיו (עבודה זרה ג, א), ואם אמר יאמר האדם אילו נבראתי בדרגת מלאך או הייתי עובד את השי"ת ביתר שאת וביתר עון, מפשות גדולה היא לדבר כך, כי אם ברא אותך ה' אדם על האדמה בעולם הזה בין אנשים המדברים ואוכלים ושותים וכל עניני הגוף, אשר כלונו מטיפה סרוחה נבראנו, השי"ת דורש דייקא מאתנו שנעבוד אותו בכל היכולת השייך לגוף חומרי כנודע, וזהו תפארתו ותהלתו וכו'.

וזה אפשר להיות הענין למה תלמודי הכעש"ט הקדושים ז"ע העמידו את מדת השמחה כיסוד עיקרי בדרך לעבודת השי"ת השלימה, וההסבר לזה פשוט כי אם האדם שרוי בעצבות או נראה מזה כי הוא מסתפק בהנהגת השי"ת וממילא הוא שרוי בעצבות, למה מגיע לו מצבו וכו', וזהו ענין של עבודה זרה ח"ו.

וזהו כוונת המדרש בפרשת ויצא, שאמר יעקב, אליעזר בשעה שהלך

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וכו' (בראשית ל, א).

במדרש (בראשית רבה פד, ד) מאי מגורי אביו, מגורי אביו, ע"כ עיי"ש. וצריך ביאור הכוונה.

יפורש בהקדם ביאור המדרש (בראשית רבה סח, ב) על הכתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וגו', רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קכא) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני. מאין יבוא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה (בראשית כד, י) ויקח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו'. חזר ואמר, מה אנא מובד סברי מן בריי, חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' וכו', ע"כ עיי"ש.

ויש לומר ענין גדול בכוונת המדרש, דהנה ידוע שבנוגע לעבודת השי"ת אל יחשוב אדם לומר כי במצב אשר אני כעת אין לי האפשרות לעבוד את ה' בכל לבבי ונפשי כראוי, ורק אם ירחיב ה' את גבולי בכל הענינים בעולם הזה, אזי מכמיח אני לו יתברך שאהיה עבד נאמן לה' ולתורתו, כי זהו טעות גדולה, ובאמת שוא ושקר כל הדברים, וממש

שיהיה לו להאדם מכל טוב, וזה שאמר הכתוב בפרשתינו (פסוק ב) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן, ואם אדם רועה צאן אינו יכול לעבודת את השי"ת כראוי. וזהו הטעם שעשה לו אביו כתונת פסים, ככתוב (פסוק ג) וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים, ובתרגום אונקלוס, ארי בר חכים הוא ליה ועבד ליה כתונא דפסי, ופירושו כי לתורה הקרויה חכמה צריך שיהיה כתונת פסים וכל טוב. וזה שראה לכאורה בחלומו (פסוק ד) והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם נצבה וגו', פירוש, כשיש תבואה ושפע בשדה אז דוקא יכולים לעבוד את השי"ת.

אבל טענת השבטי י-ה היתה כי בכל עת צריך האדם לעבוד את השי"ת. וזה כוונת הכתוב (פסוק ד) ולא יכלו דברו לשלום, פירוש מה שהיה בדעתו שלעבודת השי"ת לקיים תורת ה' צריך האדם שיהיה בבחינת שלום בהצטרפות שלו בעולם הזה הגשמי, דעה זו לא יכלו אחיו דברו, כי היו מחולקים על זה כנ"ל, והבן.

וזאת תורת המסורה (מובא בבעל המורים) תועה ג' פעמים, בפרשתן (פסוק טו) והנה תועה בשדה, ואידך (שמות כג, ד) חמורו תועה, ואידך (משלי כא, טו) אדם תועה מדרך השכל. הכוונה, אדם תועה מדרך השכל, אם חושב שבאם יש לו איזה היוק אשר חמורו תועה, רצ"ל החומריות שלו אינה בשלימות כפי הצריך לו, אז והנה תועה בשדה, הוא הולך אנה ואנה בשדה בדעת מבלבלת

להביא את רבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וגו', ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו', הכוונה בדבריו, שמתחילה היה סבור יעקב שבכדי שיוכל הוא לפרסם אמונת אלקים בעולם צריך שיהיה לו כל טוב כמו שהיה לוקינו אברהם, כמו שנאמר (לעיל כא, ג) ויטע אשל בבאר שבע, ובגמרא (סוטה י, א, וראה ברש"י על הכתוב הנ"ל) אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו [רש"י: לההנות עוברים ושבים] כל מיני מגדים, רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס, וחד אמר פונדק [רש"י: ללון שם אורחים, ולשון אש"ל נוטריקון הוא אכילה שתיה לוייה שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלווה אותן]. ולהלן בגמרא שם, ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם, אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, כיצד, לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם. היינו לאחר שאכלו ושתו ונהנו מטוב עולם הזה אמר להם כן.

אבל לבסוף אמר יעקב, לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' דייקא, כי השמים משבחים לפי מדריתתם והארץ משבחת גם כן לפי מדריתתה, כמו כן אצלי אני אעבוד אותו ית"ש לפי יכולתי במצב הזה, כי זהו רצונו ית"ש, והבן.

*

על ענין זה נוכל לומר היתה פלוגתת יוסף עם אחיו, כי יוסף היה סובר בדעתו אשר לעבודת השי"ת צריך

שאכלו ושתו וצלו אמר להם הודו ושבתו וברכו למי שאמר והיה העולם, והיינו לאחר שקיבלו כל טוב בנשמות אז אמר להם כך.

ואז קפץ עליו רוגזו של יוסף, להזכיר לו שהדרך הנכונה היא שאפילו בזמן שיש לו מצב של רוגז ועגמת נפש גדולה בעולם הזה, דייקא אז צריך לזכור לעבוד את השי"ת בכל מצב שהוא, וזה גורם נחת רוח להבורא ית"ש, כעין שהכיר יעקב בצאתו מבאר שבע כשלא היה לו מאומה והכריז 'לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' כנ"ל, ודו"ק.

ומתוך דברות קודש שהשמיע במחנות העקורים במדינת גרמניה הארורה. נרשמו בימים ההם ע"כ ב"ק האדמו"ר מווערדאן-נדבורנא זצ"ל, ונדפסו בספרו 'פורת יוסף' החדש

ובשברון לב, ואומר שזה מפריע לו מעבודת השי"ת, בכך הוא תועה מדרך השכל, כי בוודאי שזה אינו אמת, והקב"ה רוצה מכל אדם אשר בכל מצב שהוא נמצא בו ינסה לעבוד אותו בכל לבבו ונפשו, והבן.

*

עתה נשכיל להבין דברי המדרש המוצב בראש, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מאי מגורי אביו, מגיורי אביו. הכוונה כי יעקב אבינו היה רוצה לפרסם אמונת אלקים בעולם כמו שעשה אביו גרים. וזה שאמרו (רש"י פסוק ב, מהמדרש בראשית רבה פד, ג) ביקש יעקב לישוב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו כי היה סובר שלעבודת השי"ת צריך להיות שלוח, כמו שהיה אצל זקינו אברהם כנ"ל אשר וימע אשל והקריא לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, שלאחר

בשיעור חומש ורש"י פרשת וישב תשי"ב

מלכות בית דוד, שנאמר (דברי הימים ב' י, א) וילך רחבעם שכמה. ע"כ.

הדבר נודע שמקום שאירע בו קלקול פעם אחת, אותו המקום מסוגל שיבואו בו שנית לידי חטא. כפי המסופר על הרה"ק רבי אורי מסמרעליסק ז"ע, שפעם אחת נקלע לכפר אחד והתפלל שם בבית הכנסת בצעקות ובכביות יותר מן הרגיל, ובאותו הלילה אחר שהתפלל שם נשרף בית הכנסת. והגיד הרה"ק רבי

ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני. ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה. (בראשית לו, יג-יד)

ברש"י, ויבא שכמה, מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השכמים, שם ענו את דינה, שם נחלקה

הזה, להודיענו כי עצת ה' היא תקום, עכ"ל.

באור אלה הדברים נראה לומר עוד בענין זה, שהגם שראה יוסף שמן השמים מעכבים בעדו ומסככים סיבות שלא יבוא עד אחיו, לא שב על עקבותיו והמשיך בדרכו. דהנה אביו יעקב אמר לו הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם, ויבוא שכמה, והרי העיר שכם היתה עיר חרבה לאחר ששני בני יעקב שמעון ולוי הרגו כל זכר במעשה דינה (לעיל לד, כה), ואם כן היה צריך יוסף לראות שם תיכף את אחיו אם הם נמצאים בעיר זו, אך הנה הוא רואה שם רק איש אחד, עליו נאמר וימצאהו איש והנה תועה וגו', ומכך גמר בדעתו כי בוודאי זה האיש מלאך הוא, כדברי חז"ל (רש"י מהמדרש) וימצאהו איש זה גבריאל. אשר על כן ביון שזה המלאך הורה לו את הדרך ולא מנעו מללכת אל אחיו, הבין יוסף שמן השמים רוצים שילך והמשיך בדרכו.

ויתכן לומר איך באמת הכיר באיש הזה כי מלאך הוא, כפירושם של המפרשים (עיין בהעמק דבר). דהנה יוסף הצדיק בבואו שכמה היה חושש ללכת שם בריש גלי, כי היה מתירא מן הכנעני יושב הארץ שהיו שונאים את בני יעקב על דבר שכם, והיה הולך שם כמתנכר לכל ידעו מי הוא. על כן בראותו שבכל זאת וימצאהו איש, שזה האיש הרגיש בו והכירו, וישאלהו האיש 'לאמר' מה תבקש, הוסיף תיבת 'לאמר' לרמז שהודיעו שהוא יודע מי הוא, מכך הבין יוסף שבוודאי הוא מלאך, ועליו סמך להמשיך בדרכו.

אורי, שאותו בית הכנסת היה מלפני שנים רבות מאד מקום ועד לכת אחת המאמינה בשבתי צבי ימ"ש, ועדיין שרתה שם רוח מומאה על ידי מעשיהם הרעים, והיתה הטומאה גדולה כל כך עד שלא היה בכח תפילתו לתקן את המקום, עד שגשרף בית הכנסת וכלתה הטומאה מן המקום.

וידעת ההפכים בשוה, מקום שנעשתה בו מצוה, אותו המקום מסוגל לקלוט קדושה ביותר (ראה שו"ת דברי חיים, בהשמטות סימן א; ובשעור חומש ורש"י פרשת ראה תשי"ב, גליון אלף תתנ"ז).

*

וימצאהו איש והנה תועה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רועים. ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדותן. (לו, טו-יז)

כתב הרמב"ן וזה לשונו: וימצאהו איש והנה תועה בשדה, יאמר כי הוא תועה מן הדרך ולא היה יודע אנה ילך, ונכנס בשדה כי במקום המרעה היה מבקש אותם. ויארץ הכתוב בזה, להגיד כי סיבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו, אבל הכל סבל לכבוד אביו. ולהודיענו עוד, כי הגזירה אמת והחריצות שקר, כי זימן לו הקדוש ברוך הוא מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם. ולזה נתכוונו רבותינו (בראשית רבה פר, יד) באמרם כי האישים האלה הם מלאכים, שלא על חינם היה כל הסיפור

כנען. ורכים במצרים יודעים אותו כי קרוב הוא, ואף כי המושל, שדרך המלכים והמושלים לדעת הלשונות וכו', עיי"ש.

והנה בפירוש דרשו חז"ל במדרש (בראשית רבה צג, י) כי פי המדבר אליכם, בלשון הקודש. ואמרו עוד (פומה לו, ב) שפרעה היה בקי בשבעים לשון מלבד בלשון הקודש, והשביע את יוסף שלא יגלה שהוא בקי בלשון אחת יותר ממנו עיי"ש. ויפלא הדבר כי אם היו כל הכנענים מדברים בלשון הקודש, איך יתכן שפרעה שהיה בקי בשבעים לשונות לא היה בקי בשפת כנען שהיא קרובה מאד לארץ מצרים, והלא אנשים רבים באו מהתם להכא, ולפני פרעה גם הגיעו אנשים מקרוב ומרחוק, ולבטח קיבל שגרירים מכל קצוות תבל, ואיך יתכן שבלשון הקודש לא היה בקי.

אלא בהכרח שאך שקר וכזב לומר שהכנענים היו מדברים לשון הקודש על בוריה ואמיתותה, לפי שאי אפשר כלל במציאות שגוי יוכל לדבר בלשון של קדושה. וכבר כתב הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל (מגדל עוז, בית מדות, עליית הלשון) שאם יגדל ילד ולא ישמע לשונות אחרים, אז יתחיל לדבר לשון הקודש מעצמו בלי לימוד, שהוא לשונו המוטבע בו (וראה גם בבנין יהושע על אבות דרבי נתן, פרק לו, בשם הרמב"ם). הווי אומר כי שפת לשון הקודש אינה מקבלת מי שאינו מתנהג בקדושה, ורק מי שמימי נעוריו מתנהג בקדושה ובמהרה ולא פגם ח"ו, בכוחו לספר בלשון הקודש, והוא נדמה למלאכי השרת, כפי שאמרו חז"ל (הגיגה טו, א) שבשלשה דברים שוים בני אדם

*

עוד נראה לומר, דהנה יש להתבונן הרי לכאורה יעקב ובניו היו מדברים בלשון הקודש, ואילו עמי הארצות אשר סביבותיהם דברו בלשונות הנכרים, ואם כן איך היה שיהם ושינם של השבטים עם הכנענים יושבי הארץ. כך כאשר האיש מצא את יוסף תועה בשדה וישאלהו לאמר מה תבקש, באיזה לשון דיבר עמו, בלשון הקודש או בשפת כנען.

בדברי רבותינו הראשונים בעלי הפשט מצינו, שבימי קדם היו הגויים יושבי ארץ כנען מדברים בלשון הקודש כמו בני ישראל, כמו שכתב הרב אבן עזרא בפירושו על הפסוק (ישעיה יב, יח) ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען וגו', מזה נלמוד כי הכנענים בלשון הקודש היו מדברים. כן גם כתב הרד"ק (שם) שפת כנען, רוצה לומר שפת ארץ ישראל שהיא לשון עברי, לפי שהיו הולכים ושבים לארץ ישראל ולומדים מעשיהם ולשונם, עיי"ש.

והרמב"ן כתב על דברי יוסף (בראשית מה, יב) והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם, וזה לשונו: בלשון הקודש בלי מליץ, זה דעת המפרשים (רש"י, הראב"ע, והרד"ק), והוא תרגום אונקלוס. ויתכן שאמר להם כך לאמתלא ולפיוס, כי איננה ראייה שידבר אדם אחד במצרים בלשון הקודש, כי על דעתיה הוא שפת כנען, כי אברהם לא הביאו מאור כשדים ומחרן כי ארמית היא, והגל הזה עד, ואיננו לשון לאיש אחד לבר, אבל הוא לשון

השמעת קול של בעל חי, ערג לאייל, צהל לסוס, חרץ לכלב, נהם לארי, שקוק לדוב, געיה לשוורים, וצפצוף לעופות (עיין רש"י תהלים מב, ב), ולבטח יש כיוצא בזה בלשון הקודש שם מיוחד לכל השמעת קול של כל בעל חי, אלא שכולם נשכחו מאתנו.

ועל כן (עירובין סה, א) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו וכו', מאי יכולני לפטור דקאמר, נמי מדין תפילה [רש"י]: אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפוטרין]. לפי שבין כך ובין כך אין בכוחנו להתפלל בלשון הקודש כראוי, בהיות שהלשון והשפה אינם אתנו בשלימות בהיותנו בגולה.

*

זאת היא מעלת שפת לשון הקודש, שלא ניתנה לכל אדם לדבר בה, ואין זוכה בה אלא מי שיש בו דעת דקדושה, שהקב"ה חוננו בדעת לדעת ולהבחין בין אות לאות ובין תנועה לתנועה, ובכוחו לדבר בלשון הקודש כראוי. אבל אנו לאלמים נדמינו שאין אנו יודעים לכמא בשפתים כהוגן.

לזה מצינו שאדם הראשון קודם החטא היה מדבר בלשון הקודש, כמו שדרשו חז"ל (בראשית רבה יח, ד) על הפסוק (בראשית ב, כג) ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת, מכאן שנברא העולם בלשון הקודש, עיי"ש. אבל אחר שחטא אמרו בנמרא (סנהדרין

למלאכי השרת, ואחד מהם שהם מספרים בלשון הקודש כמלאכי השרת.

על כן מצינו כשגלו בני ישראל לבבל, בתוך זמן קצר אחר כשבועים שנה נשכח מהם לשון הקודש, כפי שהתאונן נחמיה (נחמיה יג, כד) ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית.^א כי בהיותם בארץ ממאה, היה המקום גורם שתשכח מהם שפת לשון הקודש.

כך אף אנו בגלותנו, בהיותנו על אדמה טמאה נשתכחה מאתנו שפת לשון הקודש לאמיתה, ואין אנו יודעים להבדיל בין האות סמ"ך לאות שי"ן שמאלית ולאות תי"ו רפויה, אשר את כולן אנו הוגים בשוה, וכן אין אנו יודעים להבדיל בין האות חי"ת לאות כ"ף רפויה, ובין האות כ"ף הגושה לאות קו"ף, באופן שכל הגייתנו הן בנקודות והן באותיות אינה כראוי וכדת. כן גם עצם שפת לשון הקודש אינה בידינו בשלימות, שהרי מצינו שם מיוחד לכל

^א עיין בפירוש הר"י אברבנאל (פרשת נח, בראשית יא, א, על הכתוב בפרשת דור הפלגה, ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים), שכתב וזה לשונו: ואמנם אמרו ז"ל במסכת סנהדרין (קט, א) אמר רב מגדל משבח את הלמוד, עניני התעסקות בני אדם בבנין המגדל ועניניו המלאכותיים וטרדת שכלם בהם היא היתה הסיבה שנשתכחה מהם לשונם וחכמתם אשר למדו, ונשאר המקום ההוא מקום מוכן לפורענות, עד שבגלות יהודה שמה בזמן חמשים שנה שישבו בבבל עד שהרשה אותם כורש לשוב ולבנות ירושלם, נשתכח מהם רוב תורתם ולשונם, כמו שנאמר בספר עזרא (נחמיה יג, כד) ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית, וזה בלא ספק טבעה של בבל סבבו וכו' עיי"ש.

מפני שאין אנחנו בדרגת הקדושה שנהיה ראויים לדבר בלשון הקודש. ומהאי טעמא נקראת הלשון 'לשון הקודש', שהקדושה היא הנותנת חיל לספר בלשון הקודש, והאבות הקדושים וכיוצא בהם הם היו יכולים לדבר בלשון הקודש, אבל

בדרוש לש"ק פרשת וארא: ושמתי אל לבי להתבונן עוד בזה, דהיאך מצינו ידינו ורגלינו בדברים שלשון הקודש מעבדת בהם, וכגון מקרא חליצה וסוטה ל"ב ע"א דילפינן מקראי דבעי לשון הקודש וזה לעיכובא, וכיון שאין אנו בקיאים במבטא הרי דינם כאלם ואלמת שאינם יכולים לקרות וחליצתן פסולה ויבמות ק"ד ע"ב, וכן לגבי ברכת כהנים דילפינן בסוטה ל"ג ע"ב שאינו אלא בלשון הקודש וכו'.

וראייתי בבאר היטב אהע"ז סי' קס"ט ס"ק ל' שהביא ממנהרי"ט וחי"ב אהע"ז סי' ט"ז אם היבם נלעג לשון וערל שפתים ולא יוכל לדבר מבטא האותיות כתקנם וכחתוכם אין בכך כלום, מאחר שכך מנהגו לבטא אותם אותיות בשבשש וזו היא אמירתו עיי"ש ורציינו גם במג"א הנ"ל ולהרדב"ז ח"א סי' שצ"ד. ושם במנהרי"ט כתב בלשונו, דהא דדרשינן ככה לעיכובא היינו שאינן נאמרין בכל לשון אלא בלשון הקודש, ומאחר שדרכו להחליף המבטא כגון ה"א בחי"ת או אל"ף בעי"ן כך הוא לשונו, ומכירין אנו ממנהגו מה שהוא אומר וכו'.

ויעויין בארחות חיים שם בס"י קכ"ח אות ל"א שהביא מפ"ת על הא דאם כל בני אדם קורין כך מותר, דמשמע מזה דנקרא לשון הקודש ממש ולא נקרא נשתנה הלשון מאשר הוא בתורה וכו', דהא ברכת כהנים הוא דוקא בלשון הקודש, וכן צ"ל בחליצה דהיא ג"כ דוקא בלשון הקודש עיי"ש. ולפלא שלא הביא מלשון מהרי"ט הנ"ל. ויוצא לנו מזה גם בנוגע לתפילותינו, דאף שאין אנו בקיאים במבטא האותיות, מ"מ כיון שכולם אומרים כך שפיר הוי התפילה בגדר לשון הקודש. עיי"ש.

לה, ב) אדם הראשון בלשון ארמי סיפר, שנאמר (תהלים קל"ט, יז) ולי מה יקרו רעיד א"ל- (עין נור הקודש על המדרש שם; שו"ת דברי יציב, יו"ד סימן נב). לפי שלשון הקודש היא לשון שמלאכי השרת מדברים בה, ובה ברא הקב"ה את העולם, ובלשון זו אמר 'יהי אור', וכל אות מלשון הקודש היא חלק אלוקי ממעל.

על פי דברינו יש לבאר מה ששינונו (ברכות לה, ב), אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת. אמרו לו, מנין אתה יודע. אמר להם, אם שגורה תפילתי כפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטרורף. היינו שאם היתה תפילתו שגורה בפיו, כלומר שעלתה בידו לבטא כל אות וכל תנועה כראוי לה, היה יודע שהוא מקובל, ועל כן מוכהו השי"ת לדבר בלשון הקודש, ואם אין תפילתו שגורה בפיו, שאין עולה בידו לבטא בשפתים את לשון הקודש כראוי, היה יודע שהוא מטרורף.

והנה היום שאין אנו בקיאים בשפת לשון הקודש על בוריה, לכאורה אין אנו יוצאים ידי חובת קריאת שמע ותפילה אלא מדין שקריאת שמע ותפילה נאמרים בכל לשון (סוטה לב, א), ואין דנין אפשר משאי אפשר. ועדיין צריך עיון איך אנו יוצאים ידי חובה בדברים הנאמרים בלשון הקודש דווקא, כגון ברכת כהנים וחליצה (עין סוטה שם), ומדוע אין אנו חוששים שאין אנו מבטאים את תיבות לשון הקודש כתיקונן, ואכמ"ל.² והגורם לכך הוא,

² ראה בשו"ת דברי יציב, יורה דעה סימן נג (בהערה), מתוך דברי קדשו של כ"ק מרן זי"ע

לדרבנו גם יתבאר המעם שבדורות האחרונים לא נהגו ישראל

בסדר הלימוד שזוכר במשנה (אבות ה, כא), בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצוות, בן חמש עשרה לתלמוד (עיין גור אריה למהר"ל מפראג, דברים ו, ט). לפי שעל תורה שבכתב נאמר (משלי ה, כב) כי חיים הם למוציאיהם, ודרשו חז"ל (עירובין נד, א) אל תקרי למוציאיהם אלא למוציאיהם בפה, היינו למי שמבטא את אותיות ותיבות התורה שבכתב כתיקונם, אבל אנו שאנו אומרים את תיבות המקרא בשיבוש ולא בלשון הקודש, עדיף יותר שנלמד תורה שבעל פה בלשון ארמית שאין בו נפקא מינה בצורת הביטוי, ואין צורך כל כך לדקדק בו, מללמוד תורה נביאים וכתובים בשגיאות.

ולבן אף שבימי התנאים היה חיוב גדול ללמוד מקרא, מפני שבכל תיבה ותיבה שהוציאו מפהם כראוי היו מקיימים בהם עולמות עליונים, אנו היום כשנדבר בלשון הקודש אנו עושים חוכא ואטלולא מאותיות ותיבות הקודש, ולא אמרנו כלום, ולכן כלפי הדורות הללו שאנו מצפצפים ומהגים, אמרו חז"ל (ברכות כה, ב) ומנעו בניכם מן ההגיון, שלא להרגילם במקרא יותר מדאי, כמו שפירש רש"י שם.

על פי הדברים האלה יובן טעם הדבר שהיו צריכים בימי חז"ל חמש שנים ללימוד המקרא, ולכאורה לפי סדר לימוד המקרא בימיהם מבלי המפרשים, חמש שנים הוא זמן רב יותר מדי גם לילדים. אלא שבימיהם היו הילדים צריכים להתייגע על לימוד המקרא

מבלי קדושה אי אפשר לדבר בלשון הקודש.

*

על פי דברינו יובן הענין שכבר עוררו עליו קדמונים (ראה בהסרי דוד, תוספתא חגיגה א, ג, ובחיבורו ספרי דבי רב), דהנה איתא בספרי (פרשת עקב, פיסקא מו, על הפסוק ולמדתם אותם) כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון הקודש וכו', ואמאי אין אנו נוהגים כיום לדבר עם ילדינו בלשון הקודש, ואפשר לומר המעם, לפי שהאידנא אין הדבר אפשר במציאות, כיון שאין אנו בקיאים בלשון הקודש על בוריה (עיין שו"ת דברי יציב, יו"ד סימנים נב-נג).

גם אפשר לומר, שזוהי המעם סידרו חז"ל את התלמוד בלשון ארמי ולא בלשון הקודש, כי היה רצונם שבעת הלימוד יבטאו בני ישראל את התיבות כהוגן כפי שיצאו מפה קדשם של רבותינו התנאים, כמו ששינינו (עדייות א, ג) שאדם חייב לומר בלשון רבו, ואילו היה רבא מדבר בלשון הקודש, לא היינו יכולים לחזור על דבריו כפי שיצאו מפיו. לכן העדיפו לסדר את הש"ס בלשון ארמי שאין בו קדושה.

לזה שינינו (אבות ו, א) שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם, הכוונה, שנו 'חכמים' דייקא בלשון המשנה, שאך החכמים שהיו בבחינת (בבא בתרא יב, א) חכם עדיף מנביא, הם שנו בלשון המשנה על אמיתה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם מאחר שהם יודעים לכוין את לשון המשנה בדיוק.

היינו שאמר לו 'לאמר' בפה מלא ובכישוי שפתים 'מה תבקש', ומכך שהיה יודע לדבר בלשון הקודש כתיקונו, ידע יוסף שבוודאי הוא מלאך.

*

באופן אחר יש לומר, כי שבעים פנים לתורה (וזה"ק, פרשת בראשית, ח"א

מו, ב; במדבר רבה יג, טו; ועוד), דהנה רש"י פירש, וימצאהו איש, זה גבריאל וכו', נסעו מזה, הסיעו עצמן מן האחוה, נלכה דותינה, לבקש לך נכלי תרות שימיתוך בהם, עיי"ש. באבן עזרא כתב, וימצאהו איש, דרך הפשט אחד מעוברי דרך. כן באור החיים הקדוש מבאר וז"ל, ולדבריהם קשה למה לא נרתע יוסף לחזור לאחוריו, שאין לך שכיח הזיקא כזה, וח"ו היה כמתחייב בנפשו להסתכן בעצמו. ואולי כי יוסף לא הבין דברי האיש כמו שפירשו ז"ל, ורז"ל פירשו כן אחר שנתגלה מה שעשו האחים, מה שאין כן יוסף הבין הדברים כפשוטו וכו', ולצד שהיה בדעתו של יוסף כי זה האיש הוא מעוברי דרך ולא מלאך ה', הבין הדברים כפשוטו וכו' עיי"ש.

על פי זה שלא ידע יוסף שזה האיש שמצאהו תועה בשדה הוא מלאך, לכן לא היה אפשר שהמלאך ידבר עמו בלשון הקודש, כי אז היה מרגיש בו שהוא מלאך והיה נמנע מללכת, אלא המלאך היה מדבר עמו בלשון כנען, ולכן לא הרגיש בו.

ואין לתמוה, אם אכן לא הבין יוסף שהוא מלאך, אך אמר לו 'את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רועים', מדוע עלתה על דעתו שאותו

לדקדק בכל תנועה ותנועה, בתנועה גדולה ותנועה קטנה, בשו"א נח ושוו"א נע, כל מילה ומילה על אופנה, דברים שאנו אין אנו מספיקים ללומדם אפילו באלף שנה. וכיון שאין בכוחנו ללמוד מקרא כפי שלמדו בימי חז"ל, הרי אונם רחמנא פטריה (עבודה זרה נה, א), ואנו מתחילים מיד בלימוד המשנה.

*

מעתה כל דברי רבותינו האמורים לעיל צדקו יחדיו, כי הכנענים יושבי הארץ אף שהיו מדברים כעין לשון הקודש, מכל מקום לשון הקודש לאמיתו לא היה אפשר להם לזכות בו, אלא דיבורם היה ב'עברית' המדוברת בזמננו (ע"ע שו"ת דברי יציב שם), אבל 'לשון קודש' לא דיברו. כן גם פרעה על אף שהיה בקי בשבעים לשון, ולבטח היה מכיר גם את שפת כנען, מכל מקום לשון הקודש לאמיתו לא היה יודע לדבר. ואך האבות והשכמים הקדושים המה היו יודעים לדבר בלשון הקודש כראוי. נמצא דשפיר נתן יוסף הצדיק סימן לאחיו לדעת שהוא יוסף 'והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם', כי ממה שהיה יודע לדבר בלשון הקודש כראוי ולא בשיבוש כפרעה וחבריו, ידעו שהוא יוסף.

ובזה יתפרש הכתוב, וימצאהו איש והנה תועה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, נמצא שהיו בו מעלות המוכיחות עליו שאינו מבני אדם אלא ממלאכי עליון, הא, וימצאהו איש והנה תועה בשדה, שהרגיש בו שהוא תועה בשדה כמו שביארנו, והב', וישאלהו האיש 'לאמר' מה תבקש,

וישאלהו האיש בלשון כנען 'לאמר' כשמחשבתו היא לאמירה בלשון הקודש, מה תבקש, והבן.

*

וַיֹּאמֶר אֵת אַחִי אֲנִי מִבְּקֵשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפָה הֵם רוֹעִים.

יִתְבֵּן לבאר אומרו 'הגידה נא לי' דייקא, דהנה בעת שהשכמים הקדושים היו בסביבות שכם, מסתמא היו מסתירים את עצמם מאנשי המקום שהיו שונאים אותם על דבר הריגת שכם, ועקבותיהם לא נודעו. והיה מקום לחשוש שמא זה האיש גם אם הוא יודע היכן הם אחי יוסף, לא יגלה את הדבר. על כן אמר לו יוסף, הרי את אחי אנכי מבקש, ולכן הגידה נא לי' דייקא שהנני אחיהם איפה הם רועים.

*

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים נִלְכְּהוּ דוֹתִינָה וְיִלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אַחִיו וַיִּמְצָאם בְּדוֹתָן.

בריש"י, נסעו מזה, הסיעו עצמן מן האחזה. נלכה דותינה, לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו, עכ"ל.

יש להבין, מדוע אמר המלאך גבריאל את דבריו כמתנכר 'כי שמעתי אומרים נלכה דותינה', הרי הדבר היה ידוע לו בכיורו, שהרי אפילו מחשבות שבלב יודעים המלאכים (עיין שנת יב, ב בתוס' ד"ה שאין), והמה צופים מסוף העולם ועד סופו.

הכנעני יודע מי הם אחיו עד שיוכל להגיד לו איפה הם רועים. דיש לומר, שהשכמים הקדושים היו מוכרים היטב בסביבות שכם והכל ידעו מי הם, ולכן לא היה פלא בעיניו שזה האיש שמצאו תועה בשדה ידע מי הוא ומי הם אחיו.

בזה יובן מעם הדבר שנשלח אליו המלאך גבריאל דווקא, דהנה אמרו בגמרא (סוטה לג, א), שאין מלאכי השרת מכריזין בלשון ארמי, ומקשה הש"ס, והתניא יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קודש הקדשים שהוא אומר נצחו מליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא, ושוב מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קודש הקדשים שהוא אומר בטילת עבידתא דאמר שנאה לאייתאה על היכלא ונהרג נסקלגם ובטלו גזירותיו, וכתבו אותה שעה וכיוונו, ובלשון ארמי היה אומר. ומתרג' הש"ס, גבריאל הוה, דאמר מר בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, ע"כ. הרי שאף שכל המלאכים אינם מכריזים בלשון ארמי, גבריאל מכיר בלשון ארמי. והמעם פירש ביערות דבש (חלק א, דרוש ב) לפי שנבריאל הוא הממונה על החלומות (זוה"ק בפרשתו, ח"א קפג, א), ולכן הוא מכיר בכל הלשונות, לפי שהחלומות באים מהרהורי הלב בכל הלשונות, עיי"ש.

אשר על כן, בהיות שהיה רצון השי"ת שיוסף לא ירגיש בדבריו המלאך, נשלח המלאך גבריאל היודע את שפת כנען דווקא, כדי שידבר עם יוסף בלשון כנען וכך לא יתן יוסף לב להתבונן בדבריו.

ולזה אמר הכתוב, וימצאהו איש - זה גבריאל - והנה תועה בשדה,

והתייעוב שבו, ואם על בני אדם אומרים אוי לעינים שכך רואות, מכל שכן באלפי אלפים הברלות השי"ת שהוא נעלה לאין שיעור וערך, הבט אל און לא יוכל. אלא שכאשר האדם חוטא ח"ו, הקב"ה מסתיר כביכול את פניו יתברך מאתו, על דרך האמור (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו'. וכלפי שהצדיק מושגה בכל עת מאת השי"ת, כמו שנאמר (תהלים לד, ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, כשהאדם חוטא הקב"ה מסלק את השגחתו מעליו, וממילא הוא נמסר לפגעים רעים.

מסופר על מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, שפעם אחת שלח מכתב לארץ ישראל אל גיסו הרה"ק רבי גרשון מקיטוב זי"ע, לתמוה על כך שלא ראהו בשבת קודש. והשיב לו רבי גרשון באיגרת, שבאותה שבת היה בעיר עכו שחציה ארץ ישראל וחציה חוץ לארץ (ירושלמי שביעית ו, א; גיטין ב, א בתום ד"ה ואשקלון), ולאחר תפילת מוסף נקרא להיות מוהל בבית הכנסת שהיה נמצא באותו חלק שהוא חוץ לארץ, ובהיות שהיה בחוץ לארץ לא ראהו הבעל שם טוב (ראה בספה"ק הגל מחנה אפרים, פרשת בראשית, ד"ה וירא אלקים; שבחי הבעש"ט כה, ב).

כיוצא בזה גם מלאכי השרת נוהרים מראות ברע, ולכן מאותו הרגע ששמע אותם אומרים 'נלכה דותינה' לבקש נכלי דתות ליוסף להמיתו, שוב לא אבה המלאך להסתכל לעברם, ועל כן לא היה יכול לומר 'הנני רואה אותם בדותן', לפי שלא רצה להסתכל לעבר

והנראה שלכך הוסיף רש"י 'ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו', דהנה מלאכי השרת נוהרים מלדבר לשון הרע, והמה עוצמים עיניהם מראות ברע. כפי המסופר על מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, שפעם הזדמן לו לפגוש גאון וקדוש אחד מגדולי המתנגדים שהיה מרבה לחלוק עליו, ושאלו הבעש"ט, אך יתכן שישב בסעודה שלישית ודיבר עליו סרה. נענה אותו גאון ואמר: הרי לא היינו שם אלא אני ובני, ומנין נודע לכם הדבר, לבטח שמעתם את הדברים מפי מלאך, וכי המלאכים מדברים לשון הרע. השיבו הבעל שם טוב: אותו המלאך שנברא מאלו הדיבורים שדיברתם, כמו שאמרו חז"ל (אבות ד, יא) העובר עבירה אחת קונה לו קמיגור אחד, הוא סיפר לי את הדברים.

כיוצא בזה גם המלאך גבריאל לא רצה לספר בפירוש בנגותם של השבטים שפירשו מן האחוה וביקשו נכלי דתות להמיתו, על כן דיבר אליו רק ברמו להפרישו מן הסכנה 'נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה', ולא אמר בהחלט 'כי אמרו נלכה דותינה', ואם יבין יבין.

*

ביתר שאת יש לבאר טעם הדבר שאמר המלאך 'כי שמעתי אומרים נלכה דותינה', על אף שהמלאך צופה מסוף העולם ועד סופו, והיה לו לומר בכיורו 'והנה הם בדותן'. אלא דהנה מצינו שהשי"ת הוא כביכול עוצם עיניו מראות ברע, ואינו רוצה להסתכל בחטא כלל מתמת גודל המיאוס

נמצא רב' הפירושים שפירש רש"י עולים בקנה אחד, 'נלכה דותינה' לבקש נכלי דתות ליוסף להמיתו, בדבר זה עצמו שהלכו לדותן שם מקום כפשוטו, כדי שלא תהא הליכתו של יוסף בציווי יעקב אביהם.

*

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדותן.

יוסף הצדיק אף ששמע שאחיו מבקשים את רעתו, בכל זאת לא רמה רוחו לחשוב שהוא טוב מהם, וכפי שמסיבה זו זכה למלוכה לפי שהיה שפל בעיניו. על כן אמר הכתוב 'וילך יוסף אחר אחיו', שגם אחר הדברים ששמע עליהם, עדיין החזיק את עצמו לקטן מהם ולא התגאה עליהם, אלא וילך יוסף אחר אחיו כקטן מהם וטפל אליהם, לא כסברתם שהוא מתגאה ולכן שנאו אותו, ככתוב (פסוק ח) ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו ויוסיפו עוד שנאו אותו על חלומתיו ועל דבריו.

ואמר הכתוב 'וימצאם בדותן', כי בהיות שכל מגמת יוסף הצדיק היתה לקיים את מצות השי"ת לעשות את ציווי אביו, לא דאג כלל שמא הוא מביא את עצמו לידי סכנה בכואו אל אחיו, אלא שמח בכל לבו על שזכה למצוא את אחיו ולקיים את ציווי של אביו. והוה 'וימצאם' בדותן, שהיה הדבר בעיניו למציאה שזכה למצאם בדותן ולקיים את דבר אביו.

דותן, אלא הגיד את ראשית הענין 'נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה'.

*

עוד נראה לומר בכיבוד ב' הפירושים שפירש רש"י, הא', נלכה דותינה, לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם, והב', שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו, ששניהם עולים בקנה אחד. כי הנה יש להבין מדוע היו צריכים לבקש נכלי דתות כדי להמית את יוסף, הרי שניים מהם החריבו את כל העיר שכם, ולמה להם למכס עצות כל כך איך להתגבר על יוסף לבדו.

אלא הדגה אמרו חז"ל (פסחים ת, א ועוד) שלוחי מצוה אינן ניוקין, ואם כן יוסף שהלך בשליחות מצוה לקיים את ציווי אביו (פסוק יד) לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר, לא היה אפשר שיאונה אליו כל רע. אלא שכבר כתבו המפרשים (ראה אור החיים הקדוש) שהקב"ה המסבב כל הסיבות סיבב שילכו אחיו לדותן, אשר לשם לא שלחו אביו, וכך היה בכוחם להרע לו כי במלה שלוחותו.

לפי זה יש לומר, שהשבטים אכן שיערו שיעקב אביהם ישלח את יוסף לראות את שלומם בשכם, והבינו שכל עוד שיוסף הולך בשליחות מצוה על פי ציווי של יעקב לא יוכלו להרע לו, על כן ביקשו לו נכלי דתות והתחכמו ללכת משכם לדותן, כדי שיוסף ילך אחריהם לדותן מדעת עצמו, ושם תהא להם שליטה עליו.

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים

לשון פחד ומורא כמו ויגר מואב (במדבר כב, ג), וכן איתא בווהר הקדוש (פרשתו, ח"א דף קפ, א) מאי מגורי אביו, כמה דאת אמר (ירמיה ו, כה) מגור מסביב, דכל יומיו הוה דחיל והוה בדחילו. והיינו שיעקב אבינו היה שרוי בפחד ומקיים אשרי אדם מפחד תמיד, שלא ישכח תלמודו.

והסמיך המסורה, מגורי אל חרב, דמצינו (שבת סג, א) שדרשו

הפסוק (תהלים מה, ד) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, דקאי על דברי תורה עיי"ש, ונמצא דחרב מורה על דברי תורה, ובא להורות שהאדם צריך להיות שרוי בפחד ובמגור שלא ישכח תלמודו ח"ו, כפי שהיה דרכו של יעקב אבינו.

להרהר בתשובה לפני קיום מצוה

ביתר שאת יש לומר, על פי הידוע מפי סופרים ומפי ספרים, וזהו כלל גדול בתורה ובקיום מצוות, שכאשר האדם רוצה לעסוק בתורה או לקיים איזה מצוה, צריך הוא להקדים להרהר על כל פנים בתשובה שלימה על חטאיו ועל מעשיו הרעים שעשה עד כה, ורק אחר שיתחרט על מעשיו ויקבל על עצמו

בתורה"ק (בראשית לו, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען.

בבעל המורים, מגורי ב' במסורה, הכא, ואידך (יחזקאל כא, יז) מגורי אל חרב, וביאר לפי דרכו בקודש עיי"ש, ועוד לאלוקי מילין.

אשרי אדם מפחד תמיד שלא ישכח מה שלמד

נראה לבאר בהקדם המוכח בגמרא (ברכות ס, א), שהוא תלמודא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון, חזייה דקא מפחיד, אמר ליה, חטאה את דכתיב (ישעיה לג, יד) פחדו בציון חטאים. אמר ליה, והכתיב (משלי כה, יד) אשרי אדם מפחד תמיד. אמר ליה, הוהו בדברי תורה כתיב. ופירש רש"י, אשרי אדם מפחד תמיד שמא תשתכח ממנו, שמתוך כך הוא מחזיר לשנותם תמיד.

זהו שאמר הכתוב, וישב יעקב, רומז על מה שדרשו חז"ל (יומא כה, ב) יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (בראשית מה, י) ועיני ישראל כברו מזוקן. וכיון שהיה עוסק בתורה, לכן נתקיים בו בארץ מגורי אביו, מגורי הוא

מהקליפות וסמטרין בישין, נותן ח"ו כח בהם, רק צריך מקודם לתקן את אשר עיוות, עיי"ש (ועיין ראשית חכמה, שער התשובה, פרק ב; שער היהודים ותיקון עונות למהרח"ו, פרק ו, יחוד ה').

הפושע ומקיים מצוות בלי שיהרהר בתשובה נותן כח לסטרא אחרא

בענין זה הביא כ"ק אאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] (שפע חיים, רעוא דרעוין ח"א, פרשת בראשית, מאמר ח, אות ו-ב) מדברי הנה"ק הרבי ר' יהונתן זי"ע ביערות דבש (חלק א, דרוש א) שאדם אשר חטא והוא רשע מתועב העושה כל מה שלבו חפץ, טוב לו שלא יעסוק כלל בתורה וקיום מצוות, כי מיגרע גרע בקיום מצוותיו, והדבר דומה לעבד שידיו מלוכלכות בטיט ובבוץ והולך עם ידים מטונפות הללו למוזג כוס יין למלך, שבוודאי נקרא מורד במלכות. ולכן אדם שעושה כל מה שלבו חפץ והולך אחר כך לקיים מצוות, מעכבים אותו מן השמים ואומרים לו ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים ג, טז), עכתו"ד.

על פי דבריו ביאר המסורה, ד' פעמים לעינים, וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ג, ו), כי האדם יראה לעינים (שמואל א טז, ז), ומתוק האור וטוב לעינים (קהלת יא, ז), וכעשן לעינים (משלי י, כו). כי האדם יראה לעינים, רצ"ל שאדם נברא באופן שיוכל לראות עם עיניו את הטוב ואת הרע ועליו לבחור בטוב, אבל אם מצד אחד וכי תאוה הוא לעינים, היינו שממלא עיניו בתאוות ותועבות, ואחר כך רוצה שיהא גם ומתוק האור וטוב

להטיב דרכיו מכאן ולהבא, אזי יוכל לעסוק בתורה ולקיים מצוות באופן שיהיו סלקא לעילא לריח ניחוח לה'.

אך אם אינו נוהג בן אלא עוסק בתורה ומקיים מצוות בלי לפשפש במעשיו ובלי להרהר בתשובה תחילה, אזי יש כח לקליפות ולסטרא אחרא לחטוף ממנו את תורתו ואת מצוותיו, וממנו הם יונקים את חיותם וכוחם לגרום עלבון השכינה הקדושה ולהזיק לבני ישראל רח"ל, וכדבריו הידועים של הבאר היטב (או"ח סי' תקעא, א) וז"ל, ודע שכל המעשים שאדם עושה ותורה שלומו בעודו רשע, בעוונות הרבים מוסף כח בקליפות עד שחוזר בתשובה מוציא מהקליפה, עכ"ל.

בן איתא מוקה"ק מוהרצ"א מדינוב זי"ע (עיין דרך פקודי, הקדמה; בני יששכר, מאמרי ניסן, מאמר ה, על דרך הרמז; שם, מאמרי תשרי, מאמר ב, אות כט; אנרא דפיקא, אות קעה) שאותם שאינם עושים תשובה לפני תפילה ולימוד התורה וקיום מצוות, עליהם הכתוב אומר (ירמיה ד, ג) נירו לכם ניר ואל תורעו אל הקוצים. וכמו שהזרוע אל הקוצים קודם שמתקן את האדמה ומסקלה מאבני נגף והקוצים, הנה עמלו לריק ומקלקל את התבואה הנורעת, ואדרכא נותן כח יותר בהקוצים שיסתבכו וירכו ויגדילו, ואילו הרוצה להצליח ולהתגדר במלאכת הזריעה לעשות פירות מחוייב מקודם לתקן את האדמה שתהיה מוכנת לקבל ולהסיר מתוכה כל הקמשונים וכל המונעים הזריעה, ונעשה זה על ידי החרישה, ולנקותה ולייפותה ואז יצליח, כמו כן הוא הענין בעניני התורה ותפילה ומצוות אשר יעשה אותם האדם בעודו נקרא רשע, ונסבך בקוצים ואבני נגף

זקנים היו בצידו, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן מעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן מעם לדבריו דמעלין בקודש ואין מורידין. ויש לבאר הרמז בדבריהם, וביותר צריך ביאור דהלא אין נעשין אגודות אגודות (יבמות יג, ב), ומדוע איפוא זה עשה כדברי בית שמאי וזה כדברי בית הלל.

ויש לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים ולדבר אחד רמזו ולא פליגי, דבאו להורות לנו דרך בעבודת ה' ובקיום מצוות, חד אמר מוסיף והולך, רצ"ל דכשהולך לעשות מצוה צריך להתבונן להיות מעלין בקודש ואין מורידין, רצ"ל שמצוותיו יוסיפו כח לקדושה ולא חלילה לסטרא אחרא ולגרום בכך ירידה לקדושה, וזהו על ידי שיעשה הכנה כדבעי ויתחרט על מעשיו באמת, ויקבל על עצמו מאי דהוי הוי מכאן ואילך חושבנא. אולם אם ח"ו אינו עושה תשובה ואינו מכין עצמו לקיום המצוה כדבעי, אזי יהא פוחת והולך רח"ל ויירד מטה מטה, ובאופן כזה כבר היה כדאי שלא יעשה המצוה כלל ולא יקלקל יותר על ידי נתינת כח לסטרא אחרא.

ויש ליישב בזה קושיית הבית יוסף (אורה חיים, סימן תרע), דכיון שבשביל יום אחד היה די שמן למה עושין חנוכה שמונה ימים, דרמז יש בזה על ידי מתניהו ובניו והחשמונאים הקדושים, שהעיקר הוא ההכנה למצוה, דרק על ידי זה יכולים לקיים המצוה כהוגן. ולכן הוסיפו יום אחד מלפניה, שביום הזה יעשו הכנה גדולה בקדושה ובהרהר ויקבלו על עצמם עול תורה ועול מלכות שמים בתשובה שלימה, ורק כך יעלה

לעינים, אור היינו תורה (תענית ז, ב), והיינו שרוצה גם לעסוק בתורה הקדושה, אזי הוא בעשן לעינים, שלימדו בתורה רק מוזק לו ואינו מועיל לו כלום ואינו לטובתו, וכמאמרם ז"ל (יומא עב, ב) לא זכה נעשית לו סם המות רח"ל.

ועל זה הוכיח הקב"ה את קין (בראשית ה, ו-י), למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח הטאת רובץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו. כי כשראה קין שלא נתקבלה מנחתו, הרי אליבא דאמת היה צריך לשמות, כי דווקא אילו היתה מנחתו מתקבלת היה לו להצטער שהוסיף בזה כח לסטרא אחרא, ומחסדי השי"ת שלא נתקבלה כדי שלא יגביר כח הסטרא אחרא. ולזה ויאמר ה' אל קין למה חרה לך וגו', למה כואב לך שלא נתקבלה מנחתך, הלוא אם תיטיב, היינו אם היית מתנהג על דרך הטוב, אזי שאת, רצ"ל שהיה צורך להעלות מנחתך, אבל כיון שאתה בגדר ואם לא תיטיב ואינך הולך בדרך הטוב, אזי לפתח הטאת רובץ, שמנחתך היתה הולכת לסטרא אחרא אילו היתה מתקבלת, כי ואליך תשוקתו, שהסטרא אחרא משתוקק לינוק ממך, עיי"ש דבה"ק ותסמרנה שערות ראש מחומר הדברים.

קיום מצוה באופן הראוי רק בהכנה והתעוררות תחילה

על דרך זה יבואר הגמרא (שבת כא, ב), בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך וכו', שני

של לולב הגזול, דרומזו שצריך לעשות תשובה תחילה כדי שלא יגולו הקליפות את המצוות, ואז יהא מצוה הבאה בעבירה, מה שאין כן במצות סוכה שהיא בחינת אור המקיף (זוה"ק, פרשת תצוה, ח"ב דף קפו, ב), וכן מלית וציצית הוא בחינת אור המקיף (שעה"כ, דרוש ציצית, דרוש א), ובהם אין שייך מצוה הבאה בעבירה כי הקליפות אינם יכולים לשלוט בהם, עיי"ש דבה"ק באריכות.

סגולה זו מצינו גם במצות מזוזה, שהיא שמירה מן החיצונים ועל כן אין לקליפות כח לשלוט בה ולניוק ממנה, כדאיתא בספה"ק קב הישר (פרק א) וז"ל: ואחר כך ילך בזריוות לבית הכנסת להתפלל, ובהיות ידוע כי אורא דעלמא מלא מסטרא אחרא, וביותר המקטריגים הנעשים מחמאים ופשעים של בני אדם משוטטים בעולם באורא, כנוכר כמה פעמים בוהר, ויש לחוש פן בהליכתו לבית הכנסת יתדבקו החיצונים בזה האדם שממהר ללכת לבית הכנסת, לזה צריך לידע מה שכתוב בזוהר (פרשת פנחס, ח"ג דף רלח, א) כי לצד שמאל בפתח יש סטרא אחרא חד ועליו נאמר (בראשית ד, ז) 'לפתח חמאת רובין', והמזוזה הרומזת על שכינתא קדישא קבוע מימין, וסימנא (קהלת י, ב) 'לב חכם לימינו', ושם מקומה וכו', ואלמלא שם של שדי שכנגדו לא היה יכול האדם מישראל מיצר הרע וכל כת דיליה, עכלה"ק.

זשמרתם מצותי' שיהיו נשמרים בצד הקדושה

בזה יבואר שפיר מאמר הגמרא (שבת כב, א), אמר רבה, גר חנוכה מצוה

בידם לקיים מצות הדלקת הנרות באופן הראוי שיעלה לריח ניחוח לה'.

המקיים מצוה שלא כהוגן היא בבחינת מצוה הבאה בעבירה

עוד נקדים מה שכתב בספה"ק תפארת שלמה (סוכות, ד"ה לולב הגזול), שגם מאריך בחומר הענין, ונביא מתוך דבריו: דהנה כבר מבואר בהאר"י ז"ל ובשאר ספרים הקדושים, כי זה כלל גדול בתורה ובמעשה המצוות שהאדם עושה, צריך להקדים להם תשובה שלימה על מה שעבר עליו מהפגמים חלילה וכו', וכן כתיב (תהלים לד, טו) סור מרע ועשה טוב, צריך לסור מרע תחילה ואחר כך תעשה הטוב.

וענין התשובה הוא כדי להכרית תחילה כל החיצונים שנעשו בעוונותינו הרבים על ידו חלילה, אחר כך יבוא אל הקודש לעשות המצוות וללמוד תורה בקדושה וטהרה, אבל כל מה שיעשה מהתורה והמצוה מרם נטהר מחלאת עוונותיו, הנה ח"ו הכל הולך אל הסטרא אחרא. וזהו רעה חולי יותר, שנותן כח לסטרא אחרא יותר מהמצוות רח"ל כמבואר כל זאת להיודעים. והנה זהו הנקרא באמת מצוה הבאה בעבירה, הפירוש הוא שהמצוה עצמה באה בתוך העבירה בין החיצונים רח"ל, עכלה"ק.

מצוות מזוזה וציצית אין הקליפות יכולות לשלוט בהן

בזה מבאר למה כמסכת סוכה (כט, ב) פתחו חז"ל דיני הלולב עם הפסול

וסיים השאילתות, הילכתא מאי, תא שמע כבר אמרה תורה ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, ובאו חכמים ופירשו וחקרו ועשו סייג לתורה, והיינו שכל אלו המצוות הם בבחינת ושמרתם מצותי, רצ"ל שעושים שמירה והגנה למצוה שישארו בצד הקדושה ויעלו לריח ניחוח לה', ולא ישלמו בהם ידי כוחות הסמרא אחרא ח"ו.

זהו שאמר הכתוב, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מגורי לשון פחד כנ"ל, כי כל ימי חייו היה יעקב יושב אהלים ויושב בישיבה, ועל כן היה מגורי אל חרב, רצ"ל מלא מגור ופחד מתוך התעוררות והרהורי תשובה, שכל מצוותיו ותורתו יהיו באופן הראוי, וכאמור שחרב מורה על לימוד התורה, ובכך קיים מה שנאמר אשרי אדם מפחד תמיד על שמירת התורה והמצוות שישארו ברשות הקדושה.

ומתוך ד"ק בעידן רעוא דרעין
ש"ק פרשת וישב תשנ"ב

להניחה בטפח הסמוכה לפתח, והיכא מנה ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין, רב שמואל מרפתי אמר משמאל, והילכתא משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. ובשאילתות (פרשת וישלח, שאילתא כו) איתא, ומאן דאמר משמאל קסבר כי היכי דליהוי מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית במלית מצוויצת בניניהן. הילכתא מאי, תא שמע כבר אמרה תורה ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, ובאו חכמים ופירשו וחקרו ועשו סייג לתורה.

כי כאמור הלימוד מהדלקת נרות חנוכה הוא שעל ידי הכנה ראויה אין לקליפות שליטה על המצוה והיא עולה לריח ניחוח, כי בכח הרהורי התשובה וההתעוררות זוכים לבטל את הכח שקבלו על ידי החמאים, ורמז לזה מזוזה מימין ובעל הבית במלית מצוויצת באמצע, כי כאמור שני מצוות אלו יש בהם כח השמירה מכל הקליפות והמוזיקון, ואין להם שליטה על מצוות אלו.

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הרה"ח ר' מאיר בן נעים הי"ו

חדרה

לעילוי נשמות

אביו החשוב הר"ר שלום ב"ר יוסף וסוליקה ז"ל

נלב"ע ביום כ"ג כסלו תשפ"א

הר"ר מתתיהו בן שמחה ז"ל אבנעים ומרת מסעודה בת לונה ע"ה אבנעים

ובנו חביבו הנער טוביה בצלאל ז"ל

נלב"ע בדמי ימיו ביום כ"ט מנחם אב תשפ"ג

תנצב"ה

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להרפסת הגליון

הרה"ח ר' דוד שלום אליעזר הלוי קליין הי"ו

לונדון

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר יוסף ישעיה הלוי שיחי

לרגל שמחת נישואיו במזל טוב

עב"ג תחי' בת הרה"ח ר' עמרם שטראה הי"ו

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

המחותנים, הרה"ח ר' יעקב פרידמן הי"ו

קרית צאנז, נתניה

הרה"ח ר' שמואל מלך הי"ו

ביתר עילית

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח מרדכי שלמה פרידמן שיחי

ובתו הכלה תחי' לרגל שמחת נישואיהם במזל טוב

החתונה אי"ה ביום ראשון הבעל"ט, כ"א כסלו, באולמי 'בית ברכה' ביתר עילית

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' אשר מושקוביץ הי"ו

אלעד

לזכות בתו תחי' לרגל שמחת נישואיה במזל טוב

עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח מנחם מענדל הלוי סגל שיחי

בן הרה"ג ר' חיים שלום שליט"א

החתונה אי"ה ביום שני הבעל"ט, כ"ב כסלו, באולמי אגני הדקל בני ברק

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ג רבי יעקב אברהם כהן שליט"א

רב שכונת ירמת הצפון ירושלים

לזכות נכדתו תחי' שנולדה במזל טוב

בת לבנו הרב דוב אריה כהן הי"ו

יזכו לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' שלמה מאיר גרוסברגר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' גבריאל הי"ו, וחתן הרה"ח ר' אביש גפנר הי"ו

לזכות בנו הב' ברוך אליהו שיחי'

שנכנס לעול המצוות במזל טוב

יזכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' יוסף הכהן ישראלי הי"ו

אלעד

בן הרה"ח ר' משה הכהן ז"ל, וחתן הרה"ח ר' אליעזר ווייל הי"ו

לזכות בנו הב' חיים הכהן שיחי'

שנכנס לעול המצוות במזל טוב

יזכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' אברהם הכהן רובין הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' ישראל יהודה הי"ו, וחתן הרה"ח ר' בנימין זאב רייניץ הי"ו

לזכות בנו הב' דוד הכהן שיחי'

שנכנס לעול המצוות במזל טוב

יזכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר רפאל טרייטל הי"ו

חיפה

בן הרה"ח ר' שלמה הי"ו, וחתן הרה"ח ר' גרשון זאב יצחק איצקוביץ הי"ו

לזכות בנו חיים שיחי' שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יעקב לוי הי"ו

בני ברק

בן הרה"ג ר' אברהם שליט"א, וחתן הרה"ח ר' חיים מאיר לנגסאם הי"ו

לזכות בנו יקותיאל יהודה הלוי שיחי' שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר ישראל וקסמן הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' משה מאיר הי"ו, וחתן הרב אברהם אבא שמרלר שליט"א
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יוכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר שמואל חנה רוטנברג הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' דוד זאב הי"ו, וחתן הרה"ח ר' שמואל שמעלקא פיליפ הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יוכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' חנוך העניך סקוסובסקי הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמות

אביו החשוב הרה"ח ר' משה נחמן ב"ר חנוך העניך ז"ל
נלב"ע ביום כ"ה כסלו תשמ"ט
אמו החשובה מרת מאשא ב"ר יצחק מאיר ע"ה
נלב"ע ביום ב' אדר תשע"ז
זקיננו החשוב הרה"ח ר' יצחק מאיר שו"ב ב"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע ביום ט"ז כסלו תשנ"א
זקנתו החשובה מרת שרה חנה ב"ר אברהם ישכר הכהן ע"ה
נלב"ע ביום כ"ד אדר א' תשנ"ז
חמותו החשובה מרת חיה לאה ב"ר חיים אלישע ע"ה
אשת ייבלח"ט הרה"ח ר' אהרן קליינמן הי"ו
נלב"ע ביום ט"ז ניסן, א' פסח תש"פ
תנצב"ה

הרה"ח ר' מאיר דוד שכטר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת חמיו וחמותו החשובים

הרה"ח ר' אלכסנדר ב"ר אברהם יוסף הלוי ז"ל אדלשטיין
נלב"ע ביום כ"ז כסלו, נר ב' דחנוכה, תשל"ט
ומרת יענטא ב"ר דוד ז"ל אדלשטיין
נלב"ע ביום ז' תמוז תשמ"ה
תנצב"ה

יעמוד על הברכה ידידנו הנכבד
נדיב הלב הדגול, איש חי ורב פעלים טובים,
בונה ומקים היכלות תורה וחסד בקהילתינו הקדושות

הרה"ח ר' יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו

מונטריאל, קנדה

שהרים תרומתו קודש להדפסת הגליון

לעילוי נשמת אביו

האי גברא רבא ויקרא

מראשוני תלמידיו וחסידיו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע לאחר השואה,

מקושר בלו"נ לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א,

בכל עת עמד לימין מוסדותינו הקדושים,

שמו הטוב וצדקותיו הכבירים נודעים לשם ולתהילה

הרה"ח ר' אברהם ישי ב"ר יחיאל מיכל ז"ל

רוזנברג

נלב"ע ביום כ"א כסלו תשפ"א

תנצב"ח